

Εισηγητική Έκθεσις (γνωμοδότησις) τῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς, Ἀθῆ-
ναι 16 Φεβρουαρίου 1835³⁵

ΛΟΓΟΙ

Περὶ ἀποδότης ἐθίμων.

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης Β. Γραμματείας.

Ἡ νομοθετικὴ ἐπιτροπὴ, κατὰ συνέπειαν τοῦ ὑπ' ἀρ. 67/4 ἐγγράφου τῆς Γραμματείας, ἔλαβεν εἰς σκέψιν τὸ 2 ἄρθρον τοῦ εἰς αὐτὸ συναμμένου σχεδίου μετὰ συζήτησιν ἀρκετὰ ὥριμον, ἐνόμισεν ἀναγκαίαν τὴν ἐξῆς τροπολόγησιν.

« Τὰ ἐθίμα ὁμῶς, ὅσα πολυχρόνως καὶ ἀδίκωπος
« συνῆθαι ἢ ἀποφάσαις δικαστικαὶ καθιέρωσιν, ὑπερ-
« ισχύουν ὅπου ἐπεκράτησαν ».

Οἱ λόγοι τῆς τροπολογήσεως ταύτης εἶναι οἱ ἐξῆς:

1. Ὃταν ὁ νομοθέτης δώσῃ ἀπαξ ἰσχὺν εἰς τὰ ἐθίμα, δὲν δύναται εὐλόγως νὰ τὴν περιορίσῃ εἰς μόνον τὰ γενικά, ὅσα εἶναι συνειδημένα εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν. Μάλιστα τὰ ἐθίμα κυρίως εἶναι τοπικά εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς τόπους, ὅπου αὐτὰ ἔλαβον ἰσχὺν σπανίως ἀκιντῶμεν συνθεῖταις ἐπικρατούσας εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, ὅσαι ἀκρτιζοῦν τὸ κράτος. Ὁ νόμος πρέπει νὰ ἀπολαύῃ τὸν φυσικὸν δρόμον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τὰς ὁποίας ρυθμίζει· ἂν ὁ νομοθέτης ἐπιχειρήσῃ νὰ τὸν ἀνστρέξῃ βίαιως, ἀποτυχαίνει τὴν σκοπὴν του, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ δὲν ὑπόκειται εὐδοκίᾳ.

2. Καθεὶς γνωρίζει πόσον δύσκολον ἔργον εἶναι νὰ προϊῇ ὁ νομοθέτης καὶ νὰ προλάβῃ πάντα. Ποίαν βεβαιότητα πλήρη ἢ καὶ ἀποχρῶσαν ἔχομεν, ὅτι δὲν ὑπάρχον ὀλίγα συνῆθαι, μάλιστα εἰς τὴν νῆσον· αἱ γενόμεναι ἕως τῶρα ἔρευναι εἶναι ἀπλῶς διοικητικαί· οἱ δημηγόροντες ἐγγράφον πρὸς ἡμᾶς ὅσοι ἐλάμβανον τὰς αὐτοσχεδίστας πληροφορίας των, συσσωρευμένας συγχρόνως, οὔτε χωρὶν ἀποχρῶντα, οὔτε ἔργον εἶχον νὰ φέρουν εἰς τὴν ἐξέτασίν των δικαστικὴν ἀκρίβειαν· ὁ νομοθέτης ἀντὶ νὰ ῥυθμίσῃ τὸ προκείμενον ζήτημα, εἶναι προτιμότερον ν' ἀφίξη τὴν ἔρευναν εἰς τὰς δικαστικὰς Ἀρχάς, αἵτινες δύνανται νὰ φέρουν τὴν ἐκδεχομένην βεβαιότητα.

Τέλος πάντων ἡ ὑπάρχουσα συνῆθαι ἢ δὲν ὑπάρχουν· εἰ μὲν τοῦτο, ὁ νόμος δὲν τὰς διδὲι καμμίαν ἰσχύν· εἰ δὲ ὑπάρχουν, διατί νὰ ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὅσα δικαιώματα ἀποκτῶσι μὲ καλὴν πίστιν, φυλάττοντες ὅτι ἰσχυε περισσότερον ἀπὸ τὰς διατάξεις τοῦ Ἀρμενοπούλου, ὅστις πρὸ ὀλίγου μόνον ἔλαβε τακτικὴν ἰσχύν νόμου· διατί νὰ τὰς ἀκυρώσωμεν, πρὶν γένῃ ἡ γενικὴ μεταρρύθμισις τῆς ἐπικρατούσης πολιτείας;

35. Ἐφημερίς τῶν Ἀγγελιῶν, φ. 14 (16 Ἰουλ. 1835), σελ. 54 - 55. Ἡ Ἐφημερίς τῶν Ἀγγελιῶν ἦτο ἐπίσημος κρατικὴ ἔφημερίς, συμπληρωματικὴ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

κῆς νομοθεσίας μας, διατί νὰ καταργήσωμεν τὰ τοπικά ἔθιμα, ὅταν σεβώμεθα τὰ γενικά, τοῦλάχιστον διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ τόπου, ὅπου ἐπεκράτησαν ἐκεῖναι, φέρουν τὸ αὐτὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ταῦτα ἀπονέμουν εἰς τοὺς πολίτας ὅλης τῆς Ἑπικρατείας· ἀντιμεθεόλως ὅποιος δεχθῇ τὰ γενικά ἔθιμα, δὲν δύναται πλέον εὐλόγως ν' ἀποφύγῃ τὰ τοπικά.

3. Ἡ ἐπιτροπὴ εἶναι πολλὰ μακρὰν τοῦ νὰ ἐπιθυμήσῃ νὰ δώσῃ εἰς τὰ ἔθιμα βίρος καὶ δύναμιν ὑπὲρ τὸ ὅσον· ἐκ τοῦ ἐναντίου περικύπτει μέρος ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ὁ ἰσχύων νόμος τοῦ Ἀρμενοπούλου χορηγεῖ εἰς αὐτά· ἐν ᾧ αὐτός π. χ. δέχεται ὡς ἔθιμα « τὰ γινόμενα » ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν μιᾷ πόλει· ἡ ἐπιτροπὴ ἀπαιτεῖ δι' αὐτὰ πράξεις ἀδιακόπους, ἦσαν γινόμενας πάντοτε καὶ ὁμοιομόρφως, καὶ ἐπικρατούσας πρὸ πολλοῦ χρόνου.

Τοῦτο δύναται μάλιστα νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ νὰ μεταβώμεν βαθμηδὸν καὶ μὲ ἀνεκτίσθητον μεταβολὴν εἰς τὴν πλήρη τῶν ἐθίμων ἀκύρωσιν, τὴν ὁποίαν ἐξ ἀνάγκης μέλλει νὰ φέρῃ ἡ νέα πολιτικὴ νομοθεσία.

4. Ἦθελεν εἶσθαι ἴσως καλῆτερον ἢ περὶ ἐθίμων διάταξις νὰ μὴ τεθῇ ὡς δεύτερον ἄρθρον τοῦ σχεδίου, ἀλλ' ὡς παράγραφος τοῦ πρώτου, διότι καλῶς ἐξετάζομεν δὲν εἶναι εἰμὴ ἐξαιρέσεις τούτου· τίνα σκληρὸν κύριον φαίνεται νὰ ἔχῃ τὸ σχέδιον τοῦ διατάγματος; τὸ νὰ ὁρίσῃ ποῖοι εἶναι οἱ ἰσχύοντες νόμοι· ἀλλ' ἐπειδὴ συνισχύουν καὶ τινὰ ἔθιμα, ἔμειλε καὶ περὶ αὐτῶν ὡς μέρους μικροῦ ἐκείνων, καὶ τὰ δίδει ἐξαιρετικὴν ἰσχὺν νόμου, ἀλλὰ δὲν τὰ θεωρεῖ ὡς ὅλον διακεκριμένον, οἷον κώδικα ὁλοκληρῆ· αἱ ὀλίγαι συγῆθαι εἶναι καὶ πρέπει νὰ λογιζόμεναι ὡς τόσα ἄρθρα ἐγγράφου νόμου, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν ὁλοκληρίαν τῆς πολιτικῆς νομοθεσίας λαμβάνουν χώραν ὡς ἐλάχιστα μέρη μέντοι ὅσον παρεκτὸς.

Τοῦτο συμφέρει μάλιστα εἰς τὸ νὰ ἐξασθενήσῃ τὸ βίρος τῶν ἐθίμων, διότι αἷτω φαίνονται ψιλὴ ἐξαιρέσεις, καὶ δὲν γίνονται ἀντικείμενον χωρὶς τοῦ ἁρθρου νόμου.

Ἡ ἐπιτροπὴ λαμβάνει τέλος τὸ θέμα, ὅχι νὰ δώσῃ γνώμην, ἀλλὰ νὰ καθυποβάλῃ εὐσεβῶς ὡς ἀπλὴν παρατήρησιν τὰ ἑξῆς·

1. Εἰς τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ σχεδίου ἤθελεν εἶσθαι ἴσως προτιμότερον νὰ δοθῇ ἡ ἰσχὺς ὅχι εἰς τὴν Ἐξέδουλον τοῦ Ἀρμενοπούλου, ἀλλ' εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς νόμους, διότι ἐκεῖνη δὲν ἀνεγνωρίσθη ποτὲ ὡς κώδικς ἰσχύων, ἀλλ' ὡς εὐχρηστον ἔργον νομοθεσιακάου, ἡ συνοπτικὴ συλλογὴ τῶν νόμων τούτων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδόθη ἐν χειρὶ ἡ τακτικὴ ἰσχὺς ἀπὸ τῆς ἀρμοδίας ἐξουσίας. Καὶ αὐταὶ αἱ νομοθετικαὶ Ἀρχαὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἔδωκαν ποτὲ τὴν ἰσχὺν ταύτην εἰς τὴν Ἐξέδουλον, ἀλλὰ πάντοτε εἰς τοὺς νόμους τῶν αὐτοκρατόρων.

Πρῶτον τὸ ἀπὸ 16 Δεκεμβρίου 1828 ψήφισμα ἀντὶφέρει εἰς τὸ 3δ ἄρθρον τὴν Ἐξέδουλον τοῦ Ἀρμενοπούλου· ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν δίδει τὴν ἰσχὺν εἰς αὐτὴν ὡς

κώδηκα, ἀλλ' εἰς τοὺς νόμους ἐκείνους, τῶν ὁποίων τῇ θεωρεῖ ὡς συλλογὴν πρόχειρον καὶ εὐπόριστον. Ἰδού τι λέγει τὸ ἄρθρον τοῦτο « τὰ δικαστήρια ἀκολουθοῦν, εἰς »
 « μὲν τὰ πολιτικά, τοὺς νόμους τῶν αὐτοκρατόρων περι- »
 « εχομένους εἰς τὴν πρόχειρον Ἐξάβιβλον τοῦ Ἀρμενι- »
 « πούλου, εἰς δὲ τὰ ἐμπορικὰ τὸν τῆς Γαλλίας ἐμπορι- »
 « κὸν κώδηκα ».

2. Ἐπειδὴ ἄλλο νεώτερον ψήφισμα ἀπὸ 15 Αὐγού-
 στου 1830 εἰς τὸ 148 ἄρθρον ἀφαιρέσει τῆς Ἐξάβιβλου
 τοῦ Ἀρμενοπούλου τὴν νόμου ἰσχύν, καὶ τῆς ἀπέναιμα
 μόνον συμβουλευτικὴν ιδιότητα· διὰ τοῦτο εἶναι ἴσως
 εὐλογον τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ σχεδίου νὰ φέρῃ ὅτι οἱ
 αὐτοκρατορικοὶ νόμοι, οἱ περιεχόμενοι εἰς τὴν Ἐξάβι-
 βλον τοῦ Ἀρμενοπούλου, θέλουσιν εἶναι ἰσχύον, ἀντὶ τῆς
 φράσεως « θέλουσιν ἐξακολουθεῖν νὰ ἔχουν ἰσχύν »· διότι τὸ
 τελευταῖον ψήφισμα διέκοψε πλὴν τὴν ἐξακολουθήσιν.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπιτροπὴ ἐνόμισε χρήσιμον τὴν συγχώνευσιν
 τῶν δύο ἄρθρων τοῦ σχεδίου εἰς ἓν μόνον, λαμβάνει τὸ
 θάρρος νὰ ἐκθέσῃ τὴν σύνταξιν τοῦτου ὁλοκλήρου, ὁποῖον
 τὴν ἐννοεῖ, καὶ τὴν καθυποβάλλει εἰς τὴν κρίσιν τῆς
 Γραμματείας· Εἶναι δὲ ἡ ἐξῆς·

« Οἱ πολιτικοὶ νόμοι τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων,
 « οἱ περιεχόμενοι εἰς τὴν Ἐξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου,
 « θέλουσιν ἰσχύει, μετρίσῃ δημοσιευθῇ ὁ πολιτικὸς κώ-
 « δῆξ, τοῦ ὁποίου τὴν σύνταξιν διατάξαμεν ».

« Τὰ ἔθιμα δὲ, ὅσα πολυχρόνιος καὶ ἀδιάκαπος
 « συνήθεια ἢ ἀποφάσεις δικαστικαὶ καθιέρωσαν, ὑπερ-
 « ισχύου, ὅπου ἐπικράτησαν ».

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 16 (28) Φεβρουαρίου 1835.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Πρόεδρος τῆς νομοθετικῆς ἐπιτροπῆς Χ. ΚΑΘΗΡΗΣ.

